

IDEA (LOPS21)

FI2 Etiikka

2. Etiikka ja yhteiskunta

Virittäytyminen aiheeseen

Esimerkkejä keinoista, joilla yhteiskunta vaikuttaa yksilöiden valintoihin:

Vaikutuskeino	Esimerkki
Valistus	Koulu, ravitsemussuositukset
Lait ja kiellot	Nopeusrajoitukset, ikärajat
Rangaistukset	Sakko, vankeus
Verotus	Haittaverot, veronalennukset
Julkiset palvelut	Terveydenhuolto, kirjastot
Tuet	Maataloustuet, opintotuki
Velvollisuudet	Oppivelvollisuus, maanpuolustus

Ihminen tarvitsee yhteiskuntaa...

- Jo Aristoteles korosti yhteiskunnan merkitystä:
  - Ihmisen päämäärä on elää hyvää ja onnellista elämää.
  - Ihminen on olemukseltaan sosiaalinen ja poliittinen eläin (*zoon politikon*).
  - Tarvitsemme siis hyvän yhteisön voidaksemme elää hyvää elämää.
- **Miten yhteiskunta edistää hyvää elämää?**
  - Yhteiskunta turvaa järjestyksen ja aineelliset perustarpeet.
  - Kasvattaa hyviä luonteenpiirteitä eli *hyveitä*.
  - Ehkäisee huonoja luonteenpiirteitä eli *paheita*.
- **Nykyään arvostetaan myös:**
  - Eriarvoisuuden vähentämistä
  - Syrjinnän ehkäisyä
  - Yhtäläistä mahdollisuutta tavoitella hyvää elämää
  - Vapautta päättää omasta elämästään.

...ja yhteiskunta ihmistä

*”Älä kysy mitä maa voi tehdä puolestasi,
vaan mitä sinä voit tehdä maasi puolesta!”*

- J. F. Kennedy, Yhdysvaltain presidentti

- **Pohdi:** Millainen on hyvä kansalainen?
- Kansalaishyveitä eri aikakausilta:
  - **Antiikki:** Omien tarpeiden sivuuttaminen, yhteiskunnan palveleminen
  - **Keskiaika:** Jumalan käskyjen mukaan eläminen, kuuliaisuus valtaapitäviä kohtaan
  - **Uusi aika:** Ahkeruus, työteliäisyys, yrittäjäyys
  - **Nyky aika:** Aktiivinen kansalaisuus eli osallistuminen yhteiskunnan toimintaan ja päätöksiin
- **Pohdi ja keskustele:**
  - Mitkä kansalaishyveet ovat mielestäsi erityisen tärkeitä?
  - Miten ne näkyvät käytännössä?

Ihmisoikeudet

- Filosofiassa oikeuksia on perusteltu eri aikoina eri näkökulmista:
  - **Antiikki:** Luonnon järjestyksestä voidaan päätellä jokaisen olennon oma paikka ja luonnolliset oikeudet.
  - **Uskonnollinen perustelu:** Esim. kristinuskon Jumalan luoma maailmanjärjestys ja siihen perustuvat oikeudet sekä ihmisarvo.
  - **Valistus:** Ihminen voi uskonnon ja järjen avulla perustella kaikille kuuluvan ihmisarvon.
    - **John Locke:** Kaikilla ihmisillä on oikeus elämään, vapauteen ja omaisuuteen.
    - **Immanuel Kant:** Ihmisyys aina itseisarvo, jota pitää kunnioittaa kaikissa ihmisissä.
- Pyrkimys universaaleihin, kaikille yhtäläisiin ja loukkaamattomiin ihmisoikeuksiin ei ole ollut turha:
  - Yhdysvaltain perustuslaki 1787
  - Ranskan suuri vallankumous 1789
  - YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948.

Perusoikeudet

- Sekä ihmis- että perusoikeuksien ajatellaan olevan *kaikille kuuluvia loukkaamattomia oikeuksia*.
- Erottavat tekijät:
  - Ihmisoikeudet määritellään *kansainvälisissä sopimuksissa*.
    - Esim. YK:n ihmisoikeuksien julistus
  - Perusoikeuksista päätetään *kansallisella tasolla*.
    - Esim. Suomen perustuslaki
- **Perusoikeudet täsmentävät ihmisoikeuksia.**
  - Ylevistä julistuksista tulee osa valtioiden lainsäädäntöä.
  - Muut lait eivät saa olla ristiriidassa kansalaisten perusoikeuksien kanssa.
- Ajatusta kaikille yhteisistä oikeuksista on myös kritisoitu:
  - Ovatko nykyiset ihmis- ja perusoikeudet liian länsikeskeisiä?
  - Eri kulttuureilla on erilaisia käsityksiä tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta ja ihmisarvosta.

Rasismi – maailma ei ole valmis!

- Ihmisoikeuksien toteutumiseen ei riitä pelkkä lainsäädäntö.
- Yksilöiden eriarvoinen kohtelu voi johtua myös rasistisista asenteista ja toimintatavoista.
- **Rasismi** = virheellinen käsitys, jonka mukaan ihmislaji voidaan jakaa eri rotuihin; *rodullistettujen* ominaisuuksien, kuten ihonvärin pitäminen moraalisesti merkittävinä
- Rasismia voi vastustaa esimerkiksi seuraavilla argumenteilla:
  - Jokaisella yksilöllä on yhtäläinen ihmisarvo.
  - Biologian mukaan ihmislajin sisällä ei ole rotuja, koska geneettinen vaihtelu ihmisten välillä on hyvin vähäistä.
  - Kulttuuri ja etnisyys ovat vain yksi osa yksilön identiteettiä.
  - Vaikka rotuja olisikin, yksilöiden väliset erot ovat merkittävämpiä kuin ryhmien väliset erot.
- **Pohdi ja keskustele:**
  - Miten rasismi näkyy käytännössä?
  - Miten sitä voitaisiin vähentää?